

Jurnal britanic

DIN DECEMBRIE '89 incoace, fenomenul teatral românesc se află sub semnul perplexității. Pe rînd, el a fost părăsit și regăsit, neînțeles de public sau de unii „gazetari” și, pe urmă, ridicat de aceiași într-al nouălea cer. A fost sub-finanțat, sfîșiat între directive ministeriale și, pe urmă, elogiut și transformat în subiect de Actualități. Cu toate acestea, după părerea mea, Teatrul nostru traversează una dintre perioadele cele mai strălucite ale existenței sale din ultimii ani. Trăiește un deloc paradoxal revirement. Avem și am avut nevoie de aerul proaspăt al unei confruntări și al unei deschideri. Teatrul românesc își va regăsi climatul de echilibru și liniște, atît de necesare, numai prin contactul stimulator pe care l-a avut și îl are cu Lumea.

În ceea ce mă privește, tot din decembrie incoace, viața mea a fost un sir de explozii în lanț. Am avut parte de toate. De la negări snobe sau doar pline de răutate a tot ceea ce am creat vreodată, la elogiul sau, pur și simplu, la tăcere. O tăcere grea, mortală, asemeni uitării!

Pregătirea turneului din Anglia a început încă de cînd mă aflam la New York (pentru premiera piesei *Cabala Bigotilor*). Am dat de acolo cel puțin patru interviuri prin telefon. Cele mai importante ziare sau reviste trimit la București ziariști de prestigiu pentru a scrie cronici pregătitoare. Cîte o echipă de fotografi de la „Times”, „City-Limits”, „Tatler” sau „Blitz” lucrează zile întregi cu actorii, pe străzile Bucureștilor. Aproape fiecare scenă importantă din spectacol e, apoi, „translată” în locuri expresive pentru occidental: de la Piața Revoluției și monstruosul Centru Civic, pînă la Gara de Nord și străzile făcute praf din fostul cartier evreiesc al orașului. Actorii, îmbrăcați în costume, atrag sute de curioși care se amuză, atunci cînd nu vor să-și ia la bătaie, confundîndu-i cu Televiziunea. O campanie publicitară-model, din care am avea multe de învățat. Totul e pe viață și pe moarte, extrem de exigent și de eficient. Primesc telefoane de la prietenii din Londra: încă din martie, străzile s-au umplut de afișe. Pe toate scrie, mare: Teatrul de Comedie. Și, pe măsură ce apar prezentările elogioase, dar deloc de complezență, și superbe fotografii color explozează zgometos pe copertele revistelor britanice, programul

turneului se extinde vertiginos. Sună telefoanele, chiar și din provincie. Biletele încep să se vindă. Alte teatre sau festivaluri contactează biroul londonez al LIFT și ne invită. Vom juca 26 de spectacole în 30 de zile! Uneori și cite două pe zi! O săptămîină la Londra, una la Sheffield, în cadrul Festivalului „Spirit”, paralel Jocurilor Mondiale Universitare, apoi cite o săptămîină de turneu la Oxford și, respectiv, Cambridge. În trei orașe, în săli de peste 500 de locuri. În plus, vom juca în românește, fără traducere simultană! Cine cunoaște spectacolul nostru „Visul unei nopți de vară” își dă lesne seama că e un program cumplit...

Și astfel, în timp ce în țară demnitatea profesională ne era terfelită în interminabile zvonuri și discuții despre procentaje acordate culturii, despre salarii, categorii de teatre și actori — ca la hoteluri, sau în meseria aceea, cea mai veche din lume — Teatrul de Comedie se urca în avion, pregătindu-se pentru Marea Confruntare. Pe Heathrow, aeroportul oraș, realizăm că, de-aici încolo, nimic nu ne mai poate opri. Mă iau toți în brațe, să-mi mulțumesc pentru acest turneu. Nu m-am opus, deși cu toții am muncit ca nebunii să ajungem aici. Dar acest „vis”, ce părușe, la un moment dat, imposibil, devenise realitate. Pîngim toți, ca niște copii. În elegantul autobuz cu etaj, pus la dispoziție de organizatori, mulți amuțesc. Aici a fost poate cel mai dureros moment. În care m-am simțit cel mai aproape de ei toți. Cel mai responsabil: realizez că aproape nici unul nu văzuse vreodată România, că unii nu ieșiseră vreodată din România, că, doar cu excepția unuia singur, nu văzuseră niciodată Anglia. Îmi vine din nou să plîng... Dar, la modă e teatrul rece și de idei — așa că tac. Primul contact cu „Teatrul Lyric” avea să fie un șoc. O echipă de tehnicieni perfectă, dotare superbă, sute de proiectoare mici ce inundă totul de lumină, zeci de contrabare usoare, mișcîndu-se fără zgomet, microfoane și căști fără fir, ca de piloți de supersonic, pentru intercomunicațiile din timpul spectacolului, curățenie, pași văluiți, atmosferă relaxată și, totuși, puțin suspicioasă la adresa noastră. Al noștri, deși tensionați, fac minuni. Lumina e scrisă în computer. Tehnica spectacolului e adaptată la noul spațiu. Lucru care avea

Gabriela Popescu (Titannia) și Șerban Ionescu (Oberon) în Visul unei nopți de vară (fotografie apărută în cotidianul britanic Evening Standard)

să se repete de patru ori, pentru fiecare dintre teatrele vizitate. Două zile și o noapte de muncă încordată, luate, de patru ori, de la capăt. Sintem anunțați că peste 10 minute începe o ședință de fotografie. Ziarele, dacă vor agreea spectacolul, vor publica, în funcție de spațiu, și o fotografie. Actorilor li se taie picioarele. Nu sintem pregătiți, n-am știut — se agită ei. E adevărat. O mică scăpare în tot acest edificiu al Festivalului, care are în grijă alte zeci de spectacole. Pe scenă, încremenim. În sală, peste patruzeci de fotografi, cu flash-urile gata pregătite. Prima replică răsună flasc, timid, obosit... Dar flash-urile nu sînt seama de asta. Patruzeci de fotografi alcargă, se urcă pe scenă, se apropie, mitraliază. Intrăm în transă. Urmează o oră întreagă de spectacol, așa cum nu s-a jucat nici la premieră! În final, ni se spune că a fost cea mai bună ședință de fotografii pe care au avut-o în ultimii zece ani.

E opt. Sala geme de lume. Actorii sînt, cu toții, la locurile lor. N-am avut în viața mea asemenea emoții. Pornim mașina de dry-ice. O invenție niciodată posibilă la București, ce umple întreaga scenă de o ceață lăptoasă, ce se trîște pe jos, acoperînd trupurile așezate. Cortina se ridică interminabil de lent. Ceață năvălește în sală spre surpriza și deliciul spectatorilor. O greșală tehnică face ca spectacolul să înceapă înainte ca publicul, venit boierește și copios după ora de începere, să intre în totalitate în sală. Luminile de serviciu se reaprind comandate de britanici, căci legi severe interzic așezarea publicului pe întineric. Tehnicienii mei sînt deserați. Șerban Celea îmi urlă șoptit: „Totul e pierdut! Am ratat tot!” Îi fac semn să se liniștească. Replicile lui Oberon răsună cu o forță extraordinară, luptîndu-se cu o fosnetul sălii. Curînd, totul intră în normal. Primele zece minute sînt cele mai teribile. Nu prea sînt români în sală. Ne dăm seama după lipsa reacțiilor la text.

Se lasă o tăcere încordată, plină de atenție. Apoi, pe neașteptate, o explozie de aplauze și urale. Nu vine să credem. Se pare că nu e totul pierdut. Marian Popescu vine asudat în culise. N-are răbdare să urmărească din sală. E la fel de uimit ca și noi. Reacțiile, de-aici încolo, se țin lanț. La sfîrșitul actului înțil numărăm cinci minute de aplauze continue. Lume în picioare. La sfîrșit, public urlînd „Bravo” minute în sir, în picioare! Venind la noi, după spectacol, să ne îmbrățișeze, să ne atingă, să vadă dacă existăm. Și asta, de-a lungul întregului turneu. Am primit scrisori de mulțumire de la spectatori absolut obișnuiți, actori sau oameni de teatru. Cadouri. Un oiar din Cambridge, care a dorit să rămînă anonim, ne-a dăruit cite o cană avînd pe ea un mîgar și numele real al ficierărilor dintre noi. N-a existat o singură critică rezervată. British Museum și British Library au înregistrat întreg spectacolul, cu trei camere, pentru memoria arhivelor, B.B.C. a filmat peste o oră de spectacol, și un interviu ce va fi difuzat la scară europeană. La Sheffield, biserica dezafectată unde am jucat a fost, o săptămîină, arhiplină. Afișe cu „Vindut complet”, peste tot. Am avut o medie de peste 350 de spectatori pe scară. Ceea ce a transformat acest turneu în primul din istoria teatrului britanic — așa cum ne-a declarat Lucy Neal, la sfîrșit — cînd o trupă străină a avut un asemenea triumf, cu un atît de mare număr de spectatori și spectacole. Am încercat să oferim o altă imagine a României. Să existăm ca artiști care se pare că n-au greșit. Iar faptul că acest spectacol va fi invitat la Festivalul internațional din Venezuela și Columbia și la „World Stage Festival” din Toronto, Canada, nu poate decît să ne dea speranța că, în țară, vom căpăta conștiința că școala noastră de teatru există într-adevăr și, poate, merită o altă soartă, un mod mai deschis de apreciere și receptare...

Alexandru Darie

Teatrul Național la Paris

PARIS, 25 iulie, miezul nopții, 600 de spectatori pe gradinile Marii Hale La Vilette salută, ovaționînd în ploaie, trupa Teatrului Național din București la finalul primei reprezentări cu *O trilogie antică* pusă în scenă de Andrei Șerban. Patru ore ale unui spectacol — publicul de la Vilette nu s-a înșelat — care va marca istoria teatrului european.

Am citat fraza cu care cronicarul ziarului „Le Monde” (Olivier Schmitt) își începe relatarea despre turneul Naționalului bucureștean la Paris, desfășurat între 25 iulie și 2 august, la invitația Ministerului francez al Culturii și Comunicațiilor, în cadrul celei de-a doua ediții a „operațiunii” cunoscute sub denumirea PARIS — QUARTIER D'ÉTÉ (Paris — reședință de vară).

Creată cu un an în urmă, din inițiativa lui Jacques Lang, ministrul francez al culturii, această manifestare își propune să prelungească stagiunea artistică pariziană și pe timpul verii, menținînd astfel rolul activ al Parisului, de capitală artistică internațională, adresîndu-se unor categorii largi de public și determinînd, în această perioadă a anului (16 iulie — 13 august), evenimente culturale de excepție.

În contextul celor peste 150 de reprezentări de diverse tipuri (teatru, muzică, dans, pantomimă, marionete, spectacole de stradă, cinema, expoziții etc.), în vecinătatea unor nume de rezonanță ca Giorgio Strehler (prezent cu *Arlecchino*, slugă la doi stăpîni a lui Goldoni în interpretarea trupei de la Piccolo Teatro din Milano) sau Meredith Monk (autoarea, regizoarea și coregraful operei *Atlas*)

și a unor spectacole inedite, asemenea celui al teatrului de marionete tradiționale din Iran sau cel de circ al trupei lui Igor Dromesko — reprezentările cu *O trilogie antică* ale Naționalului bucureștean au constituit, se pare, punctul culminant al acestui „maraton” cultural.

„Frumusețea montării, motivația și bucuria jocului actorilor români fac din acest spectacol un eveniment” — scrie „Pariscope”.

„Un spectacol-eveniment care marchează reîntrirea oficială a teatrului românesc în arena internațională, prin Andrei Șerban și Teatrul Național din București. (...) Un spectacol-șoc, mai ales, eliberînd energii, deschizînd calea unor abisuri din care nimeni — începînd cu spectatorii — nu este sigur că va mai reveni...” — consemnează Didier Méreuz în „La Croix”. „Un spectacol copleșitor. Și un succes antologic” — apreciază „Libération”.

Se pare că așa a fost, intrucît cele 5 reprezentări prevăzute inițial, între 25—29 iulie, sînt urmate de altele două, programate la cererea publicului. „Sînt puternici acești români! — exclamă cronicarul de la „Libération”, recomandînd entuziast, celor ce n-au făcut-o, vizionarea spectacolului românesc. N-ai avut timp, ați uitat, ați lipsit din Paris, inutil să vă căutați vreo scuză —, *Trilogia antică* propusă de Andrei Șerban s-a prelungit, dar numai cu două reprezentări. (...) Strălucitor prin simplitate, copleșitor prin universul sonor și melodia limbii — greaca veche — este spectacolul pe care se impune să-l vedeți în acest moment!”

Titlul pe care îl poartă cronica din cotidianul „Le Monde” din 28/29 iulie este semnificativ: *Cîntecul eliberării — O trilogie antică* pusă în scenă de Andrei Șerban. Eveniment. Iată un fragment mai amplu din această cronică: „Prezentat pentru prima dată la București toamna trecută, acest spectacol a devenit în prezent cîntecul de eliberare al unui întreg popor. (...) Chiar dacă oțelul și sticla Marii Hale La Vilette nu constituie cadrul ideal al desfășurării scenografice de lemn imaginate de Șerban, spațiul este cuprins de o emoție ca o forță necunoscută... După decenii de dictatură această *Trilogie antică* a avut ca scop să recreeze în România o comuniune intru teatru. O comuniune a actorilor reconciliați cu propria lor disciplină, o comuniune a spectatorilor săi de mijloacele mediatice oficiale, căutînd în teatru adevărata lor imagine. Acest scop a fost atins dincolo de toate așteptările.

Rezultatul este același și pentru noi, francezii. Ne aflăm în fața unei trupe cum nu am mai văzut de mult — nici măcar la Arienne Mnouchkine (ai cărei re-

centi și superbi Atrizi plătesc un tribut incontestabil influenței lui Șerban). În prezența unui regizor care a lucrat alături de Peter Brook, primind de la el cele mai bune influențe... Și în prezența unui public pe care spectacolul îl poartă pe culmile cele mai înalte ale ascultării, atenției și, în cele din urmă, ale entuziasmului...”

Trilogia a fost prezentată, în fiecare din cele 7 seri, în fața unui public numeros, din rîndurile cărui n-au lipsit personalități culturale de prima mărime, ca ministrul culturii Jacques Lang. Un public care a ovaționat în picioare, aruncînd flori actorilor români, asemănați unui „adevărat grup de comando, trecînd dintr-un moment la altul, de la disperare la visul intens” (Jean-Pierre Thibaudat — „Libération”).

Turneul parizian al *Trilogiei* a fost precedat de un alt turneu, de o săptămîină, la Milano, care s-a bucurat de un succes similar și despre care am relatat la timpul convenit într-unul din numerele precedente ale „României literare”. În a doua jumătate a lunii septembrie revine Teatrul Național din București onoarea de a inaugura — cu *O trilogie antică* — Bienala de artă de la Sao Paulo, Brazilia.

O lungă și frumoasă vară fierbinte pentru Teatrul Național din București, pentru teatrul românesc...

Îi voi cita, în încheiere, pe autorii acestui remarcabil succes al teatrului românesc, și nu este vorba de un succes de complezență, ci de o confirmare, la Paris chiar, a apartenenței teatrului nostru la marea familie de spirite a unei Europe la recunoașterea căreia am accede cu mult mai multă eficacitate pe calea unor astfel de „ambasade” culturale. Deci „ambasadorii” acestui turneu: actorii Mircea Anca, Leonidăra Bălanuță, Claudiu Bleont, Simona Bondoc, Ioana Bulcă, Florina Cercei, Ana Clontea, Tatiana Constantin, Costel Constantin, Eugen Cristea, Constantin Dinulescu, Maria Filimon, Vasile Filipescu, Andrei Finți, Carmen Galin, Heana Stana Ionescu, Carmen Ionescu, Claudiu Istodor, Simona Măicănescu, Iuliana Moise, Ovidiu Iuliu Moldovan, Maia Morgenstern, Grigore Nagăvevschi, Ecaterina Nazarie, Șilă Năstase, Raluca Penu, Dan Furic, Mircea Rusu, Cerasela Stan, Ilina Tomoroveanu; corul alcătuit din studenți și actori, muzicieni — toți, sub bagheta magică a lui Andrei Șerban.

Consemnare de Adriana Popescu

Imagine din spectacolul Ubu rex cu scene din Macbeth (realizată pe scena lui Empire Theatre din Edinburgh)